

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NDE ÖNEMLİ BİR MÜZE ÖRNEĞİ: MALATYA FOTOĞRAF MAKİNASI MÜZESİ

Hatice ENGİN¹

Cite this article as:

Hatice, Engin. (2023). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Önemli Bir Müze Örneği: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 6 (1) İstanbul, Türkiye, 1-11.

ABSTRACT

An Important Museum Example In The Eastern Anatolia Region: Malatya Camera Museum

Malatya Camera Museum has the feature of Turkey's largest museum with its 2023 works. When we look at the quality of the works in the exhibition in the museum, it is understood that they are quite diverse and rich. Your camera collection, made of different models, brands, sizes and materials, takes place in the exhibition with a very careful arrangement. The museum takes the visitors on a journey through time by presenting the historical process and development of photography and cameras with its works in a concrete way. In addition, the fact that the works are exhibited in a certain chronological order in the museum can show how the machines have developed over time, from the earliest example to the present. The museum also draws attention with the introduction and story of the exhibited works, the visitor-work relationship, and the different activity areas in the interior. Therefore, in the study, it is aimed to state that Malatya Photography Machinery Museum is a very important institution for the Eastern Anatolia Region in Turkey in general. In addition, this museum example in Malatya, which is the most developed province of the Eastern Anatolia Region in terms of museum activities, will be tried to be introduced in all aspects. It is aimed to emphasize the importance of Malatya in terms of tourism, and to focus on the fact that it is a museum that should be visited not only by domestic tourists but also by foreign tourists. The importance of the museum as the largest museum in Turkey will be expressed and the issue that the region hosts a valuable museum-collection in this sense will be brought to the agenda.

Keywords: Museum, Cameras, Cameras Malatya, Eastern Anatolia Region.

1- Dr.Hatice Engin.

Submitted : 11.02.2023

Accepted : 19.06.2023

Published online : 22.06.2023

Correspondence : Hatice Engin

E-ISSN : 2651-3714

ORCID : 0000-0002-7796-1171

GİRİŞ 1.1. Araştırmanın Önemi ve Yöntemi

Müze, geçmişti bugün ile buluşturan ve geleceğe taşınmasında önemli bir görev alan, kültürel mirasın toplandığı, saklandığı, korunduğu ve bilimsel araştırmaların yapıldığı mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Altunbaş ve Özdemir, 2012:3). Bunun yanı sıra müzeler, toplumun hizmetinde insana ve çevresine tanıklık eden eserler üzerinde araştırmalar yapan ve kâr amacı gütmeyen, halkın her kesimine hitap edebilen kuruluşlar olarak da değerlendirilmektedirler (Sezgin ve Karaman,2009:3). Bundan dolayı müzeler, toplumların görsel kültürünün yansıtıcıları ve beyni olma niteliğine sahiptirler. Bu anlamda müzeler, önemli misyonlar yüklenmekte ve ulusal kimlik politikalarının temel merkezleri haline dönüşebilmektedirler. Ve böylece insanlığın uygarlık tarihinin en seçkin eserlerinin sergilendiği mekânlar olma özelliklerini taşımaktadırlar (Erbay, 2011:5). Müzeleri ayrıca birer hafıza mekânı olarak da değerlendirmek mümkündür. Bu hafıza mekânları, tarihin belleğinin inşa etmede ve eğitimde önemli bir rol üstlenmektedirler (Alparslan ve Alparslan, 2019: 31). Dolayısıyla müzeler bir kentin en önemli hafıza mekânlarıdır. Müzelerin her geçen gün eser bazında çeşitlendiği görülmektedir. Böylece Türkiye’de son zamanlarda farklı eser koleksiyonları sayesinde çok çeşitli müzelerin açılışı gerçekleştirilmiştir. Bu eser grubundan bir tanesi de fotoğraf makinalarından oluşmaktadır Fotoğraf makinaları, tarihsel süreçte farklı gelişmeler kaydederek günümüze ulaşmış önemli iletişim araçları arasında yer almaktadır. Gün geçtikçe dijitalleşen dünyada üretilen fotoğraf makinaları da çeşitlenmekte ve boyut olarak değişme gösterebilmektedir. Son zamanlarda fotoğrafçılığa olan merak da beraberinde fotoğraf makinalarının önemini gündeme taşıyabilmektedir. Anı yakalama isteği veya önemli günlerde çekilen karelerle bunun ölümsüzleştirilerek geleceğe bir iz bırakma gibi istekler doğrultusunda fotoğrafa olan ilgi de bu yönde artmaktadır. Fakat dijital fotoğraf makinaların yanı sıra farklı marka ve malzemeden üretilmiş olan en eski fotoğraf makinalarına ya fotoğrafçılığa ilgi duyan koleksiyoncularda veya belli başlı müzelerin teşhirinde sınırlı sayıda olsa da rastlamak mümkündür. Ancak Avrupa ve Asya’da fotoğraf ve makinalarını konu edinen birçok müze örneğinden bahsetmek bu anlamda mümkündür. Özellikle Avrupa ve Asya’da var olan müze örnekleri, malzeme ve çeşitlilik açısından oldukça dikkate değerdir. Bu müzelerden bir tanesi, Almanya’da yer alan Heuchelheim Kamera Müzesidir. Müze binası, eski bir fırın yapısının müzeye dönüşümü ile sağlanmıştır. Müzedeki eser sayısı yaklaşık olarak 3000 adetten oluşmakta ve bunlar arasında genellikle eski kameralar, film ve slayt projeksiyonlar yer almaktadır (https 1).

Figür 1. Heuchelheim Kamera Müzesi (https 1).

Bir diğer müze örneği ise Portekiz’de bulunmaktadır. Müze, XVIII. yüzyıla ait tarihi bir hapisane binasının restore edilmesi ile ziyaretçiye açılmıştır. 1997 yılında açılışı gerçekleşen müzenin koleksiyonunda yer alan fotoğraf makinaları arasında casus kameraları oldukça dikkat çekmektedir(https 2).

Figür 2. Portekiz Fotoğraf Makina Müzesi (https 2).

Fotoğraf makine müzeleri arasında dikkat çeken bir diğer müze örneği de Asya Kamera müzesidir. 2014 yılında Penang’da açılan müzenin, yaklaşık olarak bin adet eseri mevcuttur. Sergilenen eserler arasında Alman kameraları Leica ve Zeiss’tan koleksiyonlar da yer almaktadır (https 3).

Figür 3. Asya Kamera Müzesi (https 3).

Hindistan’da 2009 yılında açılan Museo Camera Müzesi de önemli bir diğer kuruluştur. Müze, kişisel bir koleksiyonun müzeye dönüşümü ile sağlanmıştır. Fotoğraf sanatını her yönüyle yansıtan müze, 18.000 metrekarelik alanı ile Hindistan için önemli bir yer teşkil etmektedir (https 4).

Figür 4. Hindistan Museo Camera Müzesi (https 4).

Makine müzesinin bir diğer örneği de Camera Heritage Museum'dur. Müze, 6,500 eseri ile ABD'nin en büyük kamera müzesi niteliğindedir (https 5).

Figür 5. ABD Camera Heritage Müzesi (https 5).

Elbette ki Avrupa ve Asya'da fotoğraf makinalarını konu edinen çok sayıda müzeden söz etmek mümkündür. Türkiye'de ise fotoğraf makinaları başlığı altında açılan çok sınırlı sayıda müze bulunmaktadır. Tespit edildiği kadarıyla Türkiye'de Balıkesir, Adana, Bursa, Eskişehir, İzmir, İstanbul ve Malatya illerinde fotoğraf makina müzeleri mevcuttur. Fakat Malatya Fotoğraf Makina Müzesi, diğer illere göre Türkiye'de içerisinde en fazla fotoğraf makina ve aksesuar barındıran müze olma niteliği taşımaktadır. Bu anlamda Doğu Anadolu Bölgesi için önemli bir müze olması açısından da detaylı bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Son dönemlerde bölgede açılan müze sayısı ile ön plana çıkan Malatya'da bu denli önemli bir müze örneği ele alınarak hem Türkiye geneli hem de bölge açısından ehemmiyetinin dile getirilmesi amaçlanmaktadır. Konumuzu teşkil eden Malatya Fotoğraf Makina Müzesine giriş yapılmadan önce Fotoğraf makinalarının ortaya çıkışı ve tarihsel süreçte nasıl bir değişim geçirdiğine değinmiştir. Böylece müzede sergilenen fotoğraf makinalarındaki değişimi de daha rahat bir şekilde görmek mümkündür. Söz konusu müze, yerinde incelenmiş ve fotoğraflanmıştır. Müze ile ilgili genel bilgiler müze görevlilerinden ve belediyeden alındıktan sonra kayıt altına alınmıştır. Bunun yanı sıra müze kendi içerisinde binanın fiziki durumu, teşhir tanzim düzeni, eğitim, sosyal ve kültürel faaliyetlerini içeren alt başlıklar halinde detaylı olarak ele

alınmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise müzenin önemi dile getirilerek Türkiye ve kent açısından ehemmiyeti üzerine durulmaya çalışılmıştır.

2.Fotoğraf Makinalarının Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Görüntüyü kaydetme ve kalıcı olma çabası, insanoğlu kadar eski bir geçmişe sahiptir. İnsanoğlu, gerçek görüntüyü yalnızca su ve ayna gibi parlak cisimlerden elde edebilen yansılarda görebilmekteydi. Bu anlamda insanoğlu doğada gördüğü gölgeleri, yansımaları ve güneş ışığını her zaman kontrol altına almak istemiştir. Böylece ışığın izlenmesi ve kontrol altına alınmaya başlanması ile beraber fotoğrafın temeli de oluşmaya başlamıştır (Vargün,2021:42). Fotoğraf eski Yunanca'da ışık anlamına gelen "photos", ve çizmek, yazmak için kullanılan graphien, sözcüklerinden türemiş olup kelime anlamı olarak ışık ile yazmak, çizmek anlamında karşılık bulmuştur (Gençcelep,2011:2). Fotoğraf makinasının temelinde, her zaman belirli bir anı yakalayıp onu kaydetme çabası vardır. Aynı zamanda fotoğraf, gerçekçilik fikrinin resme dökülmüş hali olarak da ifade edilmektedir. Dolayısıyla anı yakalayıp zapt eden fotoğraf, belirli bir zamanı ölümsüzleştirerek geleceğe taşınmayı sağlayan bir araç niteliğine sahiptir (Bulut ve Zor, 2020-80-81).

M.Ö.4.yüzyıldan günümüze fotoğraf; optik, teknik ve kimyasal yönden pek çok aşamadan geçerek ulaşabilmiştir. Fotoğraf makinaları yalnızca bir kişinin icadı olmayıp zamanla ekonomiye, kültüre, siyasete, sosyal hayata bağlı olarak şekillenerek günümüze gelebilmiş bir araçtır. 1800'lü yılların ortalarında ışığa karşı duyarlı bir yüzey kullanarak nesnelerin görüntüleri, yüzey üzerine kaydedilmesi sağlanmıştır. M.Ö ilk kez Aristoteles'in bir yüzey üzerine görüntüyü aktarmaya çalıştığı bilgisi kaynaklarda mevcuttur. Bu yüzey daha çok karanlık bir odanın duvar yüzeyinden oluşmaktaydı (Önen,2016:5-7). Camera Obscura olarak adlandırılan bu sistem, küçük bir açıklıktan ışığın etkisiyle görüntü oluşturmanın ilk uygulamasıydı. Latince "camera" oda, "obscura" ise karanlık anlamına gelmektedir. Dolayısıyla karanlık oda sayesinde görüntülerin kalıcı olabilmesi için çalışmalar yapılmıştır (Benjamin, 2002:5). Obscura ilk kez X. yüzyılda optik ve matematikçi olan İbnü-l Haysem tarafından güneşin tutulmasını izlemek için kullanılmıştır. 1420'li yıllarda ise mimar, heykeltıraş ve aynı zamanda matematikçi olan Filippo Brunelleschi de büyük karanlık bir oda içerisinde oluşan görüntünün çizimiyle alakalı çalışmalar yapmıştır. 1423'de de Gentile de Fabriano, karanlık odanın ışığından yararlanarak, Camera Obscura'yı renkli çizimlerinde kullanmıştır. Ancak Obscura'nın, pratik bir alet haline dönüşmesi ise uzun bir sürece yayılmaktadır. Camera Obscuranın önüne ilk kez 1550 yılında Girolama Cardano tarafından optik takılmıştır. Cardona, kutunun önüne bıraktığı

mercek ile görüntünün daha net olacağını belirterek bir ilki de gerçekleştirmiştir. Venedikli Daniello Barbaro ise Obscura'ya bir tane mercekle daha ekleyerek iyi bir görüntü elde etmeyi sağlamıştır (Serter, 2000: 83). XVI. yüzyılın başında bu karanlık kutunun mercekle birleşmesinden sonra çok fazla yaygınlaşarak, taşınabilir karanlık kutulara dönüşmüşlerdir. Bu kutular sanatçılar, ressamlar tarafından tercih edilmiştir. Özellikle XVII. ve XVIII. yüzyılda ressamlar, genellikle manzara ve mimari resimlerde düzgün bir perspektif ve doğru orantıyı sağlamak amacıyla Camera Obscura'yı, yaklaşık olarak üç yüzyıl kadar kullanabilmişlerdir (Demiröz, 1997: 47).

1816 yılına gelindiğinde ise Joseph Nicéphore Niépce, Camera Obscura (karanlık kutu) üzerine yaptığı denemelerle ışığa duyarlı yüzey üzerine negatif görüntüyü düşürmeyi başarmış fakat pozitif kopyayı elde edememiştir. Bunun üzerine daha fazla çalışan Niépce, ışığa duyarlı bir tür asfalt ve kurşun kalay karışımını bir plakanın üzerine sürerek, pozitif görüntüyü de elde edebilmiştir. Niépce, hazırladığı plakayı evin duvarına monte ederek duvara deldiği küçük delik sayesinde pencerenin dışındaki manzarayı bu plak üzerine kaydetmeyi başarmış ve 1826 yılında Camera Obscura ile manzarayı çekmeyi başaran ilk kişi olmuştur (Oskay, 2014: 23). Niépce daha sonra Louis Daguerre ile ortaklık kurmuş ve birlikte bir Camera Obscura modeli üretmişlerdir. Bu ortaklık Niépce'nin 1833 yılında ölmesiyle sona ermiştir. Fakat Obscura ile alakalı çalışmalar devam etmiştir. Böylece Daguerre, ilk fotoğraf makinesini de icat etmiştir. Daguerre, gümüş nitrat kullanarak ışığa duyarlı hale getirdiği bakır levhaları karanlık kutu içinde 20 dakika beklettikten sonra pozlandırmış ancak çoğaltamamıştır. Sonraki yıllarda ise Henry Fox Talbot negatif görüntülerden pozitif görüntüler elde ederek pozların çoğaltılmasını sağlayabilmiştir (Forrester, 2020: 3). Frederick Scott Archer ise 1850 yılında "ıslak levha" yöntemini bulmuştur (Gümrükcü, 2004: 2-3). Ancak ıslak levha yönteminin zorluklarından dolayı 1871 yılında İngiliz Richard Maddox, gümüş bromürü kullanmasıyla yeni bir yöntem geliştirmiştir. Kuru plaka ile yapılan yöntem, pozlama süresini saniyenin 1/25'ine kadar düşürebilmiş ve üçayak olmadan elde çekimler mümkün olabilmıştır. 1889'da ise George Eastman, ilk kez rulo haline getirilmiş filmleri tanıtarak 'Kodak' adı verdiği fotoğraf makinesini, "deklanşöre basın gerisini biz hallederiz" sloganıyla makinenin piyasada yer edinmesini sağlamıştır. 1930'lu yıllara gelindiğinde renkli fotoğrafın bulunması sayesinde fotoğrafçılık alanı daha fazla gelişme göstermiştir. 1935 yılında da "Kodak" ilk başarılı renkli filmi üretmeyi başarmıştır (İlkyaz ve Şahin, 2014: 161).

1929'larda Almanya'da TLR (çift objektif reflex) makinesi çok fazla kullanılmaktaydı. II. Dünya Savaşı öncesi en çok kullanılan SLR (Tek objektifli reflex) yine Alman yapımı

Reflex Korcel diğer örnekler arasındadır. Savaştan sonra ise İsveç'te üretilen SLR Hasselblad profesyonel fotoğrafçılar tarafından en fazla tercih edilen makine olmuştur. Bunun yanı sıra İsviçre'de Arca, Almanya'da Linhof gibi büyük boyutlu makinelerin de üretimi yapılmaktaydı. II. Dünya Savaşı sonrasında Canon, Mamiya, Minolta, Nikon, Olympus, Pentax, Yashica, Bronica, Horseman, vb gibi Japon makineleri de fotoğraf dünyasına katılmışlardır. 35 mm SLR makineler ise gündelik hayatta en fazla kullanılan makinelere dönüşmüşlerdir. Bu dönemde pek çok tipte makine; gövde ve objektif, flaş ve diğer yardımcı aparatların üretimi yapılarak fotoğraf makinelerinin sistemi her geçen gün daha fazla geliştirilmeye çalışılmıştır (Eczacıbaşı, 1997: 605).

Fotoğraf makinesinin batıda icadı ve gelişmesinden sonra Türkiye'de de Osmanlı Dönemi'nden itibaren fotoğrafa olan ilgi artmıştır. Özellikle Sultan II. Abdülhamid'in etkisi bu anlamda önemlidir. 1845 yılında Ceride-i Havadis gazetesinin 2-232 sayılı baskısında, Fransız bir fotoğrafhanede, ücret karşılığında fotoğraf çektirilebileceği haberi geçmektedir. 1850 yılında ise ilk yerli stüdyo Bansile Kargopoulo tarafından Pera'da açılmıştır. Ayrıca Abdullah Biraderler (Vichen ve Kevork) Türkiye'de fotoğrafçılığın kurucuları olarak ünlenmişlerdir. Abdullah biraderler, İstanbul'da bir fotoğrafçı dükkanı açarak "Abdullah Biraderler" ismiyle hizmet etmişlerdir. Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamit tarafından "ressamı hayreti şehriyari" (padişah hazretlerinin ressamı) unvanını da almışlardır. Sonrasında ise sarayda padişah fotoğrafçıları olarak ders verebilmişlerdir (Kızıl, 2007: 5). 1890'lardan sonra İstanbul dışında da fotoğraf stüdyoları açılmaya başlamıştır. Açılan fotoğraf stüdyolarında teknik olanaklar, sadece portre çekimleriyle sınırlıydı. Flaş bulunmadığından dolayı doğal olarak ışık ve aydınlık camlarda çekimler yapılabiliyordu ve bunun için perdeli ışıklar kullanılması zorunluydu (Gezgin, 1994: 19). 1905 yılına gelindiğinde gayrimüslimlerin sahip olduğu 30 fotoğraf stüdyosundan bahsetmek mümkündür. 1910'a kadar 3 Türk fotoğrafçı da bu işle meşgul olmuşlardır. Cumhuriyet Dönemi'nde demokrasiye geçişle beraber eğitim ve sanatın da gelişmesi, fotoğrafçılık alanına katkılar sunarak, geniş kitlelere yayılması sağlanmıştır. 1930'lu yıllarda halk evlerinde fotoğrafçılık kursları açılmıştır (Arat, 2020: 43). Türkiye'de ilk fotoğraf eğitimleri, halkevleri aracılığıyla herkese ulaşması istenmiştir. Şinasi Barutçu o dönemde Gazi Terbiye Enstitüsüne yazı, grafik ve fotoğraf öğretmeni olarak atanmıştır. Barutçu aynı zamanda halkevlerinde fotoğraf çalışmalarını da yürütmüştür. Ayrıca 1945 yılında Türkiye'de ilk fotoğraf dergisi olan ve sadece iki sayı yayın yapabilen "foto" dergisini de çıkartmıştır (Şimşek, 2009: 113). 1950 yılında ise Türkiye'de manzara fotoğrafçılığının yaygınlaştığı ve Othman Preshy tarafından bunun daha fazla geliştirdiği

anlaşılmaktadır. Fotoğrafçıların fotoğraflarında doğa güzellikleri yer edinmiştir. Türk fotoğrafçılığının asıl hüviyetine kavuşması ve dışı açılımı 1960'lı yıllardan sonraki dönemlere denk gelmektedir. Yavaş yavaş çağdaş fotoğraf sanatının geliştiği ve belirginleştiği bir dönem başlamıştır. Bu dönemde Ara Güler bir ekol geliştirmiş ve fotoğraf sanatında özü ve biçimi vurgulamayı amaçlamıştır. 1970'li yıllar ise amatör ve profesyonel düzeyde sanatçıların sayısı artmış ve fotoğraf artık özgün bir sanat dalına haline dönüşmüştür (Gezgin, 1994: 26).

Fotoğraf Makina Bölümleri ve Çeşitleri

Fotoğraf makinesi, görüntüyü filme aktarmak için kullanılan ve obtüratör, diyafram, vizör, deklanşör ve objektif gibi parçalardan oluşan ayağa denilmektedir (Sözen- Tanyeli, 2011:110). Fotoğraf makineleri veya kamera olarak adlandırılan karanlık kutular, aslında içerisinde yer alan filme zarar vermemek için kullanılan araçlardır. Fotoğraf makineleri; format, yapı ve marka gibi çeşitli farklılıklarda olmalarına karşın ortak özellikler taşımaktadır. Genel olarak ortak özellikler arasında; ışık geçirmeyen bir ortam, görüntülerin kaydedileceği ışığın duyarlı filmi tutacak bir düzlem, netliği sağlayacak bir mercekle sistemi ve ışığın süresini ve şiddetini kontrol edecek bir düzeneğe ihtiyaç vardır (Kaskatı ve Öztuna, 2020: 5-6). Fotoğraf makineleri, çok fazla çeşitlikte olup en yaygın kullanılanları dört gruba ayırmak mümkündür.

A) Kullanılan Film Boyutuna Göre

***Küçük Format Makinalar:** APS (Advanced Photo System), 35 mm küçük formata sahip makineler arasında yer almaktadır. APS'ler 1996 yılında piyasada yer almışlardır. Akıllı özelliklere sahip olan makine, filmin küçük olması sebebiyle çekilen fotoğrafın kalitesi de bu anlamda büyük boyutlarda basılması mümkün değildir. 35 mm'lik film ise genellikle fotoğraf ve sinema alanında kullanılmaktadır. Dijital teknolojinin gelişmesinden önce en fazla kullanılan formattır. Hatta teknolojinin en kolay adapte edildiği ve hızlı bir şekilde uyarlandığı format olma özelliğine sahiptir.

***Orta Format Makinalar:** Bu makineler genellikle kutu şeklinde tasarlanan ve oldukça hantal özelliklere sahiptirler. Genellikle profesyonel stüdyo çekimlerinde kullanılmaktadır.

***Büyük Format Makinalar:** Teknik kamera veya körüklü olarak da isimlendirilen bu makineler, sadece mimaride ve ürün çekimlerinde tercih edilmektedir.

B) Vizör/Bakaç Sistemlerine Göre: Görüntü, vizörden gözümüze konu olarak seçilen fotoğrafı ulaştırmayı sağlayan sistemdir.

***SLR Makinalar:** Tek objektifli olan makineler, görüntüyü ayna yardımı ile yansıtmaktadır.

***TLR Makinalar:** TLR makineler ise çift objektife sahiptirler. Makinanın önünde yer alan iki objektifin birlikte çalışması ile işlevini yerine getirebilmektedir.

***Körüklü Makinalar:** Bu makineler, büyük ve orta büyüklüklere sahiptirler. Objektif ile film düzlemi arasında bir körükten oluşmaktadır. Dolayısıyla bu isim ile anılmaktadır.

C) Netleme Sistemine Göre: Konunun uzak veya yakınlığına göre filmin üzerine düşen görüntünün, net olup olmadığı belirlenmektedir.

***Netleme Gerektirmeyen Makinalar:** Bu makinalarda diyafram değeri nedeniyle ışık geçirgenliği azdır ve dolayısıyla ışığa fazlaca ihtiyaç duyulmaktadır.

D) Kayıt Sistemine Göre: Kimyasal ya da dijital makineler olarak iki bölüme ayrılmaktadırlar (Kaskatı ve Öztuna, 2020: 8-11).

Fotoğraf makineleri bu anlamda zaman içerisinde çeşitlendiği anlaşılmaktadır. Söz konusu müzenin de içerisinde barındırdığı olduğu eser grubu ile öncelikle Malatya daha sonrasında ise Türkiye genelinde önemli olduğu konusu gündeme getirilmeye çalışılacaktır. Malatya Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve Anadolu'nun en eski yerleşim alanlarından biridir. Coğrafi konumu sayesinde Malatya, tarih boyunca farklı birçok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir kültür merkezi konumundadır. Özellikle kültür turizmi açısından oldukça kıymetlidir. Kentte yer alan farklı dönemlere ait tarihi binalar, kalıntılar ve müzeler, kenti turizm açısından gözde bir yer yapmaktadır. Kentte gelen yerli ve yabancı turistlerin şehrin tarihi dokusunu, tabiatını gördükten sonra en fazla ziyaret ettikleri alanlar müzelerdir. Bu anlamda kentte yer alan ve her geçen gün sayıca artan müzeleri ile Malatya, bölgede oldukça önemli bir yere sahiptir. Şehir özellikle tematik müzeleriyle ön plana çıkmaktadır. Ele alınan fotoğraf Makinası Müzesi de ildeki en önemli örneklerden bir tanesidir. İçerdiği eser koleksiyonu ile fotoğrafçıların, sinemacıların yanı sıra herkesin görmesi gereken bir müze olduğu anlaşılmaktadır.

3. Malatya Fotoğraf Makina Müzesi

3.1. Müzenin İnceleme Tarihi: 16.09.2022

3.2. Müzenin Konumu ve Fiziki Özellikleri: Müze,

Malatya merkezde İnönü Caddesi üzerinde, Malatya Sanat Sokağı içerisinde yer almaktadır. Bina, Malatya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı bünyesinde 30 Eylül 2017 yılında açılmıştır. Müzenin kuruluşu, koleksiyoner Baki Tamer Selçuk'un 35 yıl boyunca biriktirmiş olduğu makineleri bağışlaması ile gerçekleşmiştir. Müze, Asya ve Avrupa'nın üçüncü en büyük fotoğraf makina müzeleri arasında yer almakta ve Türkiye'de ise ilk sıradadır (Değişgel, 2020:69). Müze yeni bir kuruluş olmasına karşın Tarihi Kentler Müzesi ve Baksı Müzesi ödülleri almıştır. Ayrıca Avrupa Akademi yarışmasında da 485 müzeden ilk 19'a kalmayı başarmıştır.

Müze binası, Malatya sivil mimarisine uygun olacak şekilde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Geleneksel Malatya evlerinde kullanılan taş, kerpiç ve ahşap malzemenin müze binasında da bir arada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle yapıda kullanılan ahşap malzemenin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Sanat sokağında yer alan müze, konumu itibarıyla geniş bir bahçe içerisinde yer almaktadır. İç mekânı aydınlatmak amacıyla çok sayıda pencereye sahiptir. İki katlı olan binanın alt katındaki pencereler daha büyük ebatlara sahip iken üst katta yer alan pencereler küçük ebatlarda yapılmıştır. Alt kattaki pencerelerde kemerli alınlıklar ile hareketlendirirken üst kattaki pencereler daha sade süslemeler ile bezenmiştir

(Figür 6- 9).

Figür 6: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Genel Görünüm (Engin, 2022)

makinalarına ait çeşitli aksesuarlar cam vitrinlerde teşhire sunulmuştur. Binanın ikinci katına ise ahşap bir merdiven yardımı ile çıkış sağlanmaktadır. Binanın bu katında fotoğraf makinalarının sergilendiği vitrinler, sinema ve projeksiyon salonu, karanlık oda, hatıra çekim köşesi (iki hatıra köşesi bulunmakta ve bunlardan bir tanesi de müzenin dış kapısında yer almaktadır) ve çalışma odalarından oluşmaktadır. Çalışma odasında makinelerin iki ayda bir teknik bakım ve onarım işlemleri yapılmaktadır. Diğer alanlarda aktif olarak kullanılmaktadır.

3.3.Müzenin Eserleri Sergileme Düzeni: Müzede en eskisi 1876 yılına ait toplamda 2023 adet fotoğraf makinası ve

yaklaşık olarak 3600 adet aksesuar bulunmaktadır.

Figür 7: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi İç Mekân Düzeni (Engin 2022).

Figür 8: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Giriş (Engin 2022).

Geleneksel Malatya evlerinde genellikle giriş kapısı doğrudan sokağa açılmaktadır. Müzenin girişi de doğrudan sokağa açılmakta ve geniş çift ahşap kapı ile birinci kata giriş sağlanmaktadır. Müzenin birinci katında danışmanlık ve geniş bir oda bulunmaktadır. Bu katta ayrıca bir kütüphane bölümü de yer almaktadır. Kütüphanede yerli ve yabancı fotoğraf sanatçılarına ait 1000'e yakın imzalı eser bulunmaktadır. Eserler daha çok fotoğraf konularını kapsamaktadır. Bunun yanı sıra birinci katta bir salon mevcuttur. Salonda fotoğraf

Figür 9: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinlerde Sergilenen Makina Çeşitleri (Engin 2022).

Makinaların %95'i çalışır vaziyettedir. Müzede, 44 ayrı bölümde fotoğraf makinaları ve 55 ayrı segmentte de aksesuarlar teşhir edilmektedir (Kuyucu, 2018:1-2). Fotoğraf makinaları, farklı ebatlarda ve çeşitliğe sahiptirler. Eserler genellikle cam vitrinler içerisinde sergilenmektedir. Cam vitrinlerin büyük bir kısmı duvara yaslanmış vaziyetteyken bir kısmı da masa şeklinde oluşturulmuşlardır. Fotoğraf makinaları, belli bir kronolojik düzene göre cam vitrinlerde ziyaretçiye sunulmaktadır. Makine çeşitleri ve özelliklerini

anlatan kısa tanıtım fişlerine de yer verilmiştir. Ayrıca her fotoğraf makinesinin bulunduğu vitrinin alt bölümünde; fotoğraf makinesinin markası, menşei, üretim tarihi ve ebatları hakkında bilgi veren fişler yer almaktadır. Vitrinler, fotoğraf makinalarının çeşitlerine göre kategorilere ayrılmışlardır. Bunlar arasında körüklü (katlanabilir) makineler, büyük format refleks, press makinalar, SLR makinalar (single lens refleks),

projeksiyon makinalar, kutu şeklindeki makinalar, aynasız, aleminüt, dedektif ve casus makinaları, teknik ve ahşap makinaları bulunmaktadır. Özellikle müzede en dikkat çeken makinalar arasında su matarası, saat içerisine ve ayakkabı altına gizlenen küçük kameralardan oluşan casus ve dedektif fotoğraf makinalarıdır (Figür 10-17).

Figür 10: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinlerde Yer Alan Kutu Şeklindeki Makinalar (Engin 2022). **Figür 11:** Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinde Yer Alan Alan Teknik Makinalar (Engin 2022).

Figür 12: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinde Yer Alan Körüklü Makineler (Engin 2022).

Figür 13: Malatya Fotoğraf Müzesi Vitrinde Yer Alan Dedektif ve Casus Makineler (Engin 2022). **Figür 14:** Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinde Yer Alan Büyük Format Makinalar (Engin 2022).

Figür 15: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinde Yer Alan Dedektif ve Casus Makinalardan Detay (Engin 2022). **Figür 16:** Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Vitrinde Yer Alan Press Makinalar (Engin 2022).

Figür 17: Malatya Fotoğraf Makina Müzesi Vitrinde Yer Alan SLR Makinalar (Engin 2022).

Bu makineler daha çok 1800'li yıllarda yaygın olarak İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Amerika ve Çin yapımı casus makinelerinden oluşmaktadır. 1886 tarihine ait ve II. Dünya Savaşında da kullanılan su matarası şeklindeki casus fotoğraf makinası, Alman ve Amerikan yapımı özel bir makinedir. Makina aynı anda altı poz çekebilme özelliğine sahiptir. Ayrıca 1904-1912 tarihlerine ait cep saati formunda kullanılan casus fotoğraf makinesi de bir diğer dikkat çeken makineler arasındadır. İngiliz yapımı olan makine, dört poz çekebilmektedir. Bir diğer casus makinası ise kitap formuna sahip olan ve 1990'lı yıllara ait Çin yapımı makinedir. Bunun

yanı sıra Avrupa'da topuk kameralar, anahtarlık, dürbün ve radyo şeklindeki makinelerin yanında karanlıkta gizli belgeleri çekebilmek için magnezyum flaş ampullerinin de kullanıldığı makinelerden söz etmek mümkündür. Müzede yer alan bir diğer makine ise 1907 model drone aracıdır. Makine, II. Dünya Savaşı esnasında posta güvercinlerinin boynuna takılarak kullanılmıştır. Müzenin bu açıdan teşhir tanzim düzeni ve sergileme konusunda oldukça dikkate değer eserleri bir mekânda topladığı anlaşılmaktadır. Müze, gelen ziyaretçinin aynı anda tüm fotoğraf makina çeşitlerini bir arada görme şansı bulabildiği ve Türkiye'nin de en büyük müzesi olma özelliği

göstermesi açısından oldukça dikkat çeken bir kuruluş niteliğine sahiptir.

3.4.Müzenin Eğitim Sosyal ve Kültürel Faaliyetleri: XIX. yüzyılın sonlarına doğru müzeler, saklama koruma ve teşhire sunma haricinde eğitim işlevini de müzeye eklemiştir. Müzeler artık eserlerin toplanıp saklandığı bir depo niteliğinden çıkıp, kendilerini birer eğitim kurumu olarak hazırlamaktadırlar. Bu anlamda 2017 tarihinde hizmete açılan Malatya Fotoğraf Makine müzesi, eserleri sergileme dışında bir eğitim mekânı olarak da hizmet verebilmektedir. Teşhir salonu ve farklı aktivite alanlarına ayrılan müzenin ikinci katında, sinema ve projeksiyon salonu, karanlık oda, hatıra çekim köşesi ve çalışma odası bulunmaktadır. Sinema ve projeksiyon salonunda, analog ve dijital olmak üzere iki farklı alanda ücretsiz olarak fotoğrafçılık eğitimi verilmektedir (Figür 18-19).

Figür 18: Malatya Fotoğraf Makinası Müzesi Sinema Salonundan Genel Bir Görünüm (Engin 2022).

Figür 17: Sinema Salonundan Sergilenen Projeksiyon Makinaları (Engin 2022).

Figür 19: Sinema Salonundan Sergilenen Projeksiyon Makinaları (Engin 2022).

Bunun yanı sıra çocuklar için çizgi film gösterimleri ve geçici sergi alanları da mevcuttur. Ayrıca fotoğraflarını sergilemek isteyen sanatçılar, müzeden aldıkları izinler doğrultusunda eserlerini burada sergileyebilmektedirler. Bu katta yer alan bir diğer bölüm olan karanlık oda ise radyo televizyon ve fotoğrafçılık bölümlerinde okuyan öğrencilerin kullanımına açık tutulmaktadır. Müzenin bünyesinde yer verilen kütüphane bölümüne baktığımızda ise yalnızca fotoğrafçılık alanı ile alakalı 1000'e yakın yerli ve yabancı fotoğraf sanatçılarına ait eserler bulunmaktadır. Burada fotoğrafa dair tüm konuları bulmak mümkündür. Müze bünyesinde ayrıca iki hatıra fotoğraf çekim alanına yer verilmiştir. Hatıra köşelerinden bir tanesi müzenin dışında diğeri ise müzenin ikinci katındadır. Gelen ziyaretçiler burada hatıra fotoğrafı çekebilmektedirler. Tüm bunların yanı sıra müzeye kazandırılmak istenen ve yapım aşamasında olan bir açık hava sinema salonundan da bahsetmek mümkündür. Bu kültürel faaliyet alanında nostaljinin gündeme getirilmesi ve salonun da bu yönde hazırlanması düşünülmektedir. Ayrıca müzede bir fotoğrafçılık kulübünün açılması planlanmaktadır. Dolayısıyla müzenin eğitim, sosyal ve kültürel faaliyetlere yönelik etkinlikleri bulunmakta ve yeni alanlar da müzeye zamanla kazandırılması hedeflenmektedir.

Sonuç

Müzeler, geçmişe ait izlerin sergide yer edinmelerini sağlayan mekânlar olarak tasavvur edilirken tarih bilincinin aşılmasında ve bunun sonraki kuşaklara aktarılmasında da önemli niteliğe sahiptirler. Müzelerin ortak önemli görevlerinin yanı sıra teşhire sundukları koleksiyonlara göre çeşitlilik göstermektedirler. Özellikle koleksiyonerler tarafından toplanan çeşitli objelerin, zamanla birikmesi sonucunda bir mekân ihtiyacının doğmasını da beraberinde getirmektedir. Bu koleksiyonlar arasında önemli bir eser gurubunu, fotoğraf makina ve malzemeleri oluşturmaktadır. Avrupa ve Türkiye'deki örneklere

bakıldığında çoğu müzenin bünyesinde kısıtlı da olsa fotoğraf makinalarına yer verilmektedir. Türkiye’de neredeyse gezdiğiniz her müzede bu makinaları görmek mümkündür. Ancak Türkiye’de fotoğraf makinalarını konu edinen birkaç müzeden bahsetmek bu anlamda önemlidir. Balıkesir, Adana, Bursa, Eskişehir, İzmir, İstanbul ve Malatya illerinde fotoğraf makinaları başlığıyla kurulan sınırlı sayıda müzeler bulunmaktadır. Malatya Fotoğraf Makina müzesinde ise 2023 adet fotoğraf makinası ve yaklaşık 3600 adet de aksesuara ev sahipliği yapmaktadır. Sergilenen eserler arasında; SLR (single lens refleks), projeksiyon, körüklü, aynasız, aleminüt, casus makineleri, teknik ve ahşap makinalardan oluşan zengin bir koleksiyon bulunmaktadır. Özellikle müzeye gelen ziyaretçinin en çok dikkatini ayakkabı topuğu, su matarası, kitap ve kol saati içerisinde gizlenmiş casus ve dedektif fotoğraf makineleri çekmektedir.

2017 yılında halkın hizmetine açılan müze, Asya ve Avrupa’da üçüncü Türkiye’de ise ilk sırada yer almasından dolayı oldukça önemli bir yere sahiptir. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi müzeciliğinin gelişmesi noktasında değerli bir müze olma yolunda ilerlemektedir. Müze, günümüz modern müzecilik fikrinden hareketle sergileme yöntemini uygulayan ve bünyesinde yer vermiş olduğu kütüphane, sergi salonları, farklı aktivite alanları, sinema salonu ve karanlık oda ile bir eğitim alanı olarak da ziyaretçinin müzede aktif bir rol almasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla müze sergilediği eserlerle ön plana çıkarken aynı zamanda kendini bir eğitim kurumu olarak da hazırladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bölge açısından da oldukça önemli bir müze örneğidir. Malatya kültürel dokusuyla turizmin önemli kentleri arasında yer almaktadır. Özellikle son dönemlerde Büyükşehir Belediyesinin de katkılarıyla açılan tematik müzeler kent ve bölge turizmine büyük katkılar sunmaktadır. Ele aldığımız fotoğraf makinası müzesi de kentte yer alan önemli bir müze niteliğine sahip olup sergilediği eserler ile farklı bir konsept oluşturması bakımından da değerlidir. Böylece müze hem eser açısından hem de teşhir tanzim düzeni bakımından oldukça dikkat çekmektedir. Son olarak önemle belirtmek gerekir ki Malatya kentine bu denli önemli bir müze kazandıran Malatya Büyük Şehir Belediyesi ve koleksiyoner Sayın Baki Tamer Selçuk’un katkıları çok değerlidir. Sayın Selçuk’un muhteşem koleksiyonu sayesinde fotoğrafçılığa olan merak bir kez daha gündeme gelmektedir. Bu müzeden hareketle ülkemizdeki fotoğrafçılık serüveninin nasıl başladığını ve şimdiki durumu hakkında da genel sorulara cevap vermesi açısından önemli bir kurum niteliğindedir. Özellikle müzede fotoğraf makinalarının, zamanla gelişen

teknolojinin yardımıyla bu aygıtlarda meydana gelen değişimleri de açıkça görmek mümkündür. Dolayısıyla müze, sergilediği eser grubu ile geçmişten geleceğe fotoğrafçılıkta ve makinalardaki değişimi ziyaretçiye aktarmaya çalışmaktadır.

KAYNAKLAR

- Altunbaş, A. ve Özdemir, Ç. (2012). Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Ülkemizde Müzeler. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı.
- Arat, T. (2020). İletişim Aracı Olarak Fotoğraf, Aksaray Üniversitesi İletişim Dergisi, C.2,S.1, 40-50.
- Alparslan, C. ve Alparslan Ö. (2019). Bir Mirasın Yönetim Merkezi Olarak Müze. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Benjamin, W. (2002). Fotoğrafın Kısa Tarihçesi (Çev: Ali Cengiz Kan), Ygs Yayınları.
- Bulut, S. ve Zor, İ. (2020). Bir Kültür Üretim Aracı Olarak Fotoğraf ve Gündelik Yaşamı Aktarmada Fotoğraf, Kültür, İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi, S.59, 79-96.
- Değişgel, S. (2020). Turist Rehberliğine Yönelik 7 Bölge Müzeler. Hande Akyurt Kurnaz(Ed.). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demiröz, S. (1997). Sanatın Araç Olarak Amaç Olarak Yöreselliği- Evrenselliği, Eskiliği- Yeniliği, Anadolu Sanat, S.6, 46-55.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi (1997). “Fotoğraf”, Yem Yayınları, İstanbul.
- Erbay, M. (2011). Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması. İstanbul: Beta Yayınları.
- Forrester, R. (2020). History Of Photography: From Camera Obscura To The Kodak Camera, 1-5.
- Gençcelep, B. (2011). Fotoğrafın Temel Sorunsalı Diyagram Enstantane ve Asa Bağlamında Görsel Uygulamalar, (Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Gezgin, S. (1994). Basında Fotoğrafçılık, Der yayınları, İstanbul.
- Gümrükçü, C. O. (2004). Fotoğrafın Tarihçesi, Kıbrıs Türk Fotoğraf Derneği Yayını, Lefkoşa, 1-3.
- Kaskatı, T. ve Öztuna, E. (2020). Fotoğrafçılık El Kitabı, Bys Grup, Ankara.
- Kızıl, M. (2007). Türkiye’de Fotoğraf Dernekleri ve İşlevleri (Dokuz Eylül Üniversitesi *Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir.
- Kuyucu, M. (2018). Örnek Belediyecilik Hizmeti: Malatya Fotoğraf Makinası ve Radyo Gramofon Müzeleri, Yeni Birlik Gazetesi, 22 Aralık 2018.

Oskay, H.A. (2014). Fotoğrafın Tartışılan Gerçekliği ve Gerçeküstüçülük, Ulakbilge, C. 2, S.3, 19-30.

Önen, F. (2016). Osmanlı Devleti'nde Fotoğrafçılığın Gelişimi ve Fotoğrafın Tarihsel Kaynak Değeri, (Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa.

İlkyaz, A. ve Şahin, D. (2014). Fotoğrafın Sanat Serüveni, İdil, C.3,S. 14, 159-171.

Serter, S. (2000). Fotoğrafik Görüntünün Oluşma Süreci ve Bu Görüntüde Sanatçının Rolü, Kurgu Dergi, S.17, 81-97. Sezgin,

M. ve Karaman, A. (2009). Müze Yönetimi ve Pazarlaması, Çizgi Yayınevi, Konya.

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2011). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Şimşek, Ö. (2009). 1980 Sonrası Türkiye'de Çağdaş Sanatta Bir İfade Olanağı Olarak Fotoğraf, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir.

Vargün, Ö.(2021). Fotoğraf ve Görüntünün Tarihi Kullanım Alanları ve Sınırları, Yeni Yüzyılda İletişim Çalışmaları, S.3, 39-70.

İnternet kaynakları

https 1.<https://www.kameramuseum-heuchelheim.de/ueber-das-museum.htm> (Erişim Tarihi 01.10.2022).

https 2 http://www.madaboutporto.com/portuguese_centre_photography.html). (Erişim Tarihi 01.10.2022).

https 3 (<https://www.asiacameramuseum.com/>). (Erişim Tarihi 01.10.2022).

https 4 (<https://www.museocamera.org>) (Erişim Tarihi

01.10.2022). https 5 (<https://www.cameraheritagemuseum.com>) (Erişim Tarihi 01.10.2022).